

Gyldendals Teaterleksikon

Af Jeppe Hemdorff Nissen

Den første indskydelse er, at den er imponerende. Den ligger godt i hånden, er stor og tung og med sit signalagtige sort/røde omslag stiller den mange dages fordybelse i udsigt. Forsidebilledet er et velvalgt tableau fra Robert Wilsons opsætning af *Woyzeck* på Betty Nansen Teatret. Det viser det øjeblik, hvor den på en gang destruktive og selvdestruktive handling, at udlette det eneste, der knytter én til det passionerede liv, udføres. På én gang smerte og frigørelse fra samme. Frelse og fortabelse i ét. Det er teater, når det er bedst, og det giver os et fingerpeg om, at det, denne bog vil, er at vise os, hvor fantastisk teater er. Lukker vi bogen op, vender den sig mod en velkendt leksikonstil med faktuelle beskrivelser af enkeltdele i det store teatermaskineri. Bogen går altså fra, på omslaget at være en rejse ind i det menneskelige ambivalens, og til at blive en gennemgang af tandhjul og kardanakser. 3659 enkeltdele er beskrevet foruden et fyldigt appendix om forfatterne og prisuddelinger.

Gyldendals Teaterleksikon er det første af sin slags på dansk og med særligt fokus på dansk teater. I sit udvalg af artikler lægger det sig meget tæt op ad udenlandske teaterleksika som det tyske *Theater-Lexikon*, Den franske *Dictionnaire encyclopédique du théâtre* og den engelske *The*

Cambridge Guide to Theatre, hvor fokus ligger på traditioner, historiske udlægninger, institutioner, personer, kort sagt kulturen omkring teatret. Inspirationen fra de udenlandske udgaver synes tydelig. Et blik ned over den første side i alle viser os, at tre af de første fem opslag går igen i alle: *Abbey Theatre*, *George Abbot* og *Kjeld Abell*. Ved at have et særligt dansk leksikon om teater, kan vi således spejle os i tysk, engelsk og fransk teaterkultur, men samtidig markere en vigtig adskillelse fra disse. Selve teaterværkerne har ikke deres egne opslag, men er medtaget som eksempler og rigt repræsenteret i billedmaterialet. I det hele taget er der ikke mange opslag, som fortæller om teatrets dramatiske verden, enkelt-dramaer, betydningsfulde opsætninger eller tematiske vandringer.

I *Gyldendals Teaterleksikon* er der et fyldigt index over nævnte værker. Hvor meget information, man kan få om de enkelte værker på denne måde, er begrænset, men det bidrager til fornemmelsen af, at materialet er gennearbejdet, og giver bogen mere tyngde. Samtidig giver det en sjov mulighed for at læse leksikonet på en anden måde. Hvis målet med *Gyldendals Teaterleksikon*, som der står i forordet, virkelig er en opdagelsesrejse ind i teatrets verden, kunne disse indekser fint være vejen. Tager man eksem-

pelvis udgangspunkt i *Elverhøj* får man en liste over alle de artikler, der knytter sig til stykket, og ved at gennemgå dem kommer man vidt omkring i teaterlandskabet, selvom man ikke kommer meget nærmere hvad *Elverhøj* går ud på.

Man kan inddеле opslagene i to hovedgrupper: de faktuelle, som har praktisk anvendelse (f.eks. *Snoreloft*) og de anekdotiske, som man snarere falder over, når man læser bogen. Til de sidste hører f.eks. *logesjover og teaterslang*. Ord som man ikke af sig selv finder på at slå op, men som alligevel har deres plads i teaterlandskabet. Således bliver *Gyldendals Teaterleksikon* mere end blot

et nyttigt redskab, og man får først det fulde udbytte af bogen, når man sætter sig ned og lader inspirationen finde vejen fra opslag til opslag. En anden måde at bevæge sig fra opslag til opslag er ved hjælp af henvisninger til andre artikler, som dog ikke er indført konsekvent

Gyldendals Teaterleksikon samler viden om teater i bred forstand. Det spænder over alt fra cirkus til dagligstuedrama, fra amatører til professionelle, fra traditionen til avantgarden. De mange forfattere gør det muligt at beskrive hele feltet på et højt niveau. Kun enkelte opslag falder igennem, ellers er det en perlerække af artikler skrevet med en

> Probebühne (Gießen, Foto: Cecilie Ullerup Schmidt)

blanding af videnskabelig objektivisme og passioneret insiderviden. Redaktøren har tilsyneladende valgt at lade de forskellige skribenter have hver deres stil og selv vælge, hvilke typer oplysninger der fremgår af de enkelte opslag. Dette kan måske ved første øjekast forekomme rodet, men faktisk får det hvert opslag til at fremstå som en artikel for sig og ikke bare som udfyldt efter et skema. Dette ses især tydeligt ved opslag af samme type, eksempelvis personer eller lande.

Hovedvægten ligger på det etablerede danske og europæiske teatermiljø. Traditionen og den historiske tilgang er vægtet tungt, og således afspejler *Gyldendals Teaterleksikon* udmærket det omgivende samfund. Den har ikke til mål at plædere for en bestemt retning, men forsøger at komme hele vejen rundt. Man kan imidlertid godt mærke, at når man kommer ud i de mere specielle genrer, bliver opslagene færre, dette gælder ikke mindst det forholdsvis nye felt som er opstået i sammensmeltningen af kunstarter. I opslag på personer, hvilke der er rigtig mange af, måske en fjerdedel af opslagene, går dette mønster igen, og mange nutidige toneangivende folk er ikke nævnt, uden at kriterierne bliver helt forståelige. En grund hertil kunne være, at redaktøren har forsøgt at lave værket langtidsholdbart og derfor har valgt at fokusere på dem, som man ved har haft betydning for deres eftertid, men det kunne også være de udtalte grænser for redaktionens fokus.

Det er ikke helt klart, hvem *Gyldendals Teaterleksikon* henvender sig til. På den ene side er selv meget basale begreber som *abonnement* og *kunstnernavn*

beskrevet – begreber som man kender fra meget andet end teatret og derfor må forvente, at de fleste allerede ved, hvad er. På den anden side bliver der andre steder brugt fagtermer til at beskrive med, uden at man har mulighed for at slå dem op. Således bruges eksempelvis *slap-stick* til at beskrive engelsk pantomime. Men man har ikke mulighed for at finde ud af, hvad *slap-stick* er.

Selvom målet ifølge forordet er, at alle teaterinteresserede skulle kunne have noget ud af det, virker det som om, man skal have et vist kendskab til feltet, for rigtigt at få udbytte af *Gyldendals Teaterleksikon*. For mig at se kommer det således til at henvende sig til dem, der allerede er en del af det etablerede miljø, eller dem, der gerne vil være en del af det. Den almindelige teatergænger kan have svært ved at finde brug for det, og derfor bliver det, som Informations anmelder siger, til en »flagdag for teaternørder« (*Information* 5/11 2007).

Som læser bliver det i mange tilfælde et spørgsmål om nysgerrighed efter genkendelse og en måde at tjekke sin egen forståelse af. Spørgsmålet til opslaget bliver derfor i ligeså høj grad »hvad skriver de om f.eks. *peripeti*?« som det bliver »hvad er *peripeti*?«. Det bliver til en hyggelig leg, der samtidig giver anledning til refleksion, men det kræver en læser med en vis forudgående viden.

Man kan diskutere problemerne i den kulturforståelse, der ligger i overhovedet at lave et teaterleksikon. Selve projektet rummer, i mine øjne, en fare for at reducere feltet på en uhensigtsmæssig måde. Det der er nedskrevet i et teaterleksikon, eller med Peter Langdals ord

»ført til protokols« (*Berlingske Tidende* 3/11 2007, København) er blåstemplet som teaterkunst, hvorimod det, som ikke er nævnt, får svært ved at komme til orde. Man bør derfor være varsom med, hvilke rammer man sætter, og hvad målet er. Det mener jeg er problemet for *Gyldendals Teaterleksikon*. Dels vil den være et opslagsværk, og samtidig vil den også være en beretning. Ved at favne så bredt som den gør, og have som erklæret mål at samle al tilgængelig viden, får bogen en særlig status, som den sande beretning om alt teater. Gennem værket lader det til, at der ligger en uudtalt systematik i udvælgelserne og omfanget af artikler, som privilegerer det moderne borgerlige teater. Et dannelsesideal der ikke levner de folkekære Finn Nørbygaard og Jacob Haugaard plads i andet end en bisætning hos deres dramaturg, men lader Det Kongelige Teater brede sig over syv sider. Det skubber ritualet ud i en »fjern bjergegn« (forordet s. 5), med mindre det netop er taget frem til nærmere undersøgelse, og man lukker øjnene for, at det er allestedsnærværende i det moderne teater. Idealerne går ikke nødvendigvis igen i indholdet af de enkelte opslag, hvilket alligevel giver bogen en god bredde.

Gyldendals Teaterleksikon handler også om at manifestere dansk teater som noget, der uomtvisteligt *er* og har en vigtighed i sammenhæng med teater rundt om i verden og giver os i teatermiljøet, både udøvere og teatergængere, en mulighed for et fælles referencepunkt. Det nagler således fast, at man kan tale om dansk teater indenfor én samlet ramme, der selvfølgelig godt kan

have mange facetter. Gennem bogen forbindes eksempelvis Kaj Nissen og Nô i en helhed, fordi de begge er nævnt og endda på samme side, men yderligere sammenhæng må man selv skabe.

Det imponerende arbejde, det har været at få skrevet så mange gode og veloplagede ekspertartikler, kunne måske have stået klarere, og måske endda mere samlende, hvis man havde formuleret præcist for sig selv, hvad målet var, hvem man skrev for, og hvad det indebar. Spørgsmålet er, om *Gyldendals Teaterleksikon* vil for mange ting på en gang til rigtigt at blive anvendeligt? Og om det er muligt med et fælles referencepunkt i form af et leksikon, der vil samle al viden om teater i én bog for alle.

Litteratur

Alette Scavenius (red.): *Gyldendals Teaterleksikon*, 1113 s., Gyldendal 2007.

Jeppe Hemdorff Nissen er stud.mag. i dramaturgi og begivenhedskultur, Aarhus Universitet.